

Boganmeldelse

Lise Manniche og Bo Dahl Hermansen (red.)

Fokus på Amarna. Akhenaton og Nefertitis univers

med kapitler af Tine Bagh, Bo Dahl Hermansen, Paul John Frandsen, Mette Gregersen, Annette Lerstrup, Lise Manniche, Rune Nyord og Kim Ryholt
Tidsskriftet Sfinx 2009

303 s., 122 fig., 299 kr

Papyrus' læsere behøver næppe nogen introduktion til denne bogs emne: Amarna-tiden. Og dog – nogle få hovedpunkter vil måske være på sin plads:

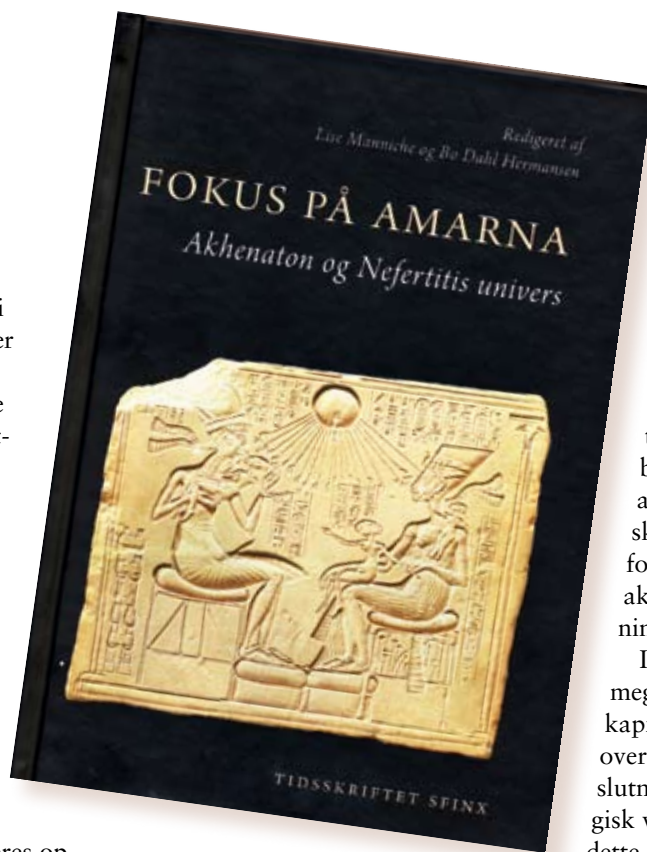
Vi er i den rigeste og mest glamourøse epoke i det gamle Ægyptens historie, omkring 1350 f.Kr. Efter Amenhotpe III's død bliver hans ældste overlevende søn kronet til konge, den fjerde i rækken af 18. dynastis Amenhotper. Han er en stor personlighed, der hurtigt udvikler sig til en af verdenshistoriens mest markante skikkelser. Midt i polyteismens højborg gennemtvinger han verdens første monoteisme, der kaster vrang på næsten alt, hvad ægypterne ellers holdt helligt. Han retter et særligt hårdt slag mod den thebanske Amon, og til ære for sin nyvalgte

enegud, solskiven Aton, ændrer han sit navn til Akhenaton, "Den der er nyttig for Aton". Atonkapeller rejser sig hastigt som nabo til Amons gamle templer i Theben, men snart anlægger kongen en helt ny hovedstad, el-Amarna, med templer, paladser, huse og grave, alt til ære for Aton. En ny radikal billedstil indføres, og kunstværker i verdensklasse opstår.

Det ene usædvanlige initiativ afløser det andet, indtil noget – vi ved ikke hvad – går galt og sætter alt i stå. Byggeprojekter bliver efterladt ufærdige, og et dybt mørke sænker sig over kongens senere regeringsår, hvor sære og helt usædvanlige begivenheder udspiller sig ved Amarna-hoffet, uden at vi rigtig ved hvorfor: Dronningen, Nefertiti, optræder under flere forskellige navne som kongens medregent. Sidehustruen Kija fjernes fra det offentlige billedprogram, og gengivelser af hende omarbejdes, så at de i stedet forestiller kongens ældste datter, Meritaton. Endnu mere overraskende er det dog, at Nefertiti som medregent tilsyneladende tager prinsesse Meritaton som "hustru", givetvis en formalitet, der var nødvendig for at varetage bestemte kulturelle funktioner over for Aton.

Familien i Amarna. To prinsesser ved fødderne af deres forældre. Vægmaleri fra el-Amarna, nu i Ashmolean Museum, Oxford.

Efter Akhenatons død i hans 17. regeringsår følger endnu en utrolig affære. Ankhesenamon, den unge enke efter en af hans kortlevede efterfølgere, Tutankhamon, trygler hittiternes konge om at sende en prins, som hun kan gifte sig med og gøre til konge i Ægypten. Sagen ender resultatløst, og efter få år vender Ægypten igen tilbage til sine gamle traditioner. Amon og de øvrige guder tages til nåde og genindsættes i deres oprindelige værdighed. Akhenatons monoteistiske revolution – den ca. 20-årige Amarna-periode – er slået fejl og forbandes af eftertiden. Kongens monumenter bliver udsat for systematisk destruktion, og hele den “skændige” historie forbigås i tavshed af senere slægter.

Hele dette fantastiske eventyr beretter *Fokus på Amarna* i elleve særdeles velskrevne kapitler, hvor historien, religionen, kunsten, byen el-Amarna og mange andre emner bliver fremstillet brilliant og klart. Man må beundre den kolossale viden og den metodiske baggrund, der gør disse kapitler til spændende og indholdsrig læsning. Bogen er en skatkiste for både læg og lærer: læsere, der ikke kender historien på forhånd, kan ikke ønske sig en bedre og klarere indføring i dette utroligt fascinerende emne, og fagfolk kan fryde sig over fortællingen og de mange nye forskningsresultater, der lykkeligvis har fået plads i fremstillingen. I modsætning til megen anden Amarna-litteratur bygger bogen på veldokumenterede kilder og reelle fakta, og alt er ledsaget af noter med fyldestgørende kildehenvisninger, så man selv kan gå videre på egen hånd.

Bogen er skrevet af danske forskere, hvoraf flere jævnlige kommer til orde i Papyrus’ spalter, og dette tidsskrifts læsere vil genkende den gode stil: her bliver akademisk grundmateriale, der ellers i vidustrækning er forbeholdt en snæver kreds af fag-

folk, gjort forståeligt for en bred læserskare uden andre forudsætninger end en seriøs interesse for emnet. I bogen får læseren lov til at se fagmanden over skulderen og komme på forkant med den helt aktuelle Amarna-forskning.

I indledningen ligger – meget pædagogisk – et kapitel, der skaber oversigt over hele bogens stof, og i slutningen – også pædagogisk velanbragt på netop dette sted – findes et kapitel, der på et højt filosofisk ni-

veau introducerer den tyske ægyptolog og kulturhistoriker Jan Assmanns teorier om Amarna-tidens mulige eftervirkninger. Her diskuteres det blandt andet, om den antimonoteisme, der opstod efter Akhenaton og senere i Ægyptens historie lagde den jødiskmonoteistiske kultur for had, er forfaderen til den europæiske antisemitisme. Kapitlet bevæger sig også dristigt ind i et andet eksplosivt emne: Er det i virkeligheden de monoteistiske religioners intolerance over for andre “sandheder” end deres egen, der i en voldelig udgave står fadder til terrorismen? Bogen ser Amarna-tiden både i det korte og det meget lange perspektiv.

Som det er fremgået ovenfor, er denne bog usædvanligt vellykket, en lærdommens og fornøjelsens kilde, som ingen med interesse for det gamle Ægypten må snyde sig selv for. Her får man den rene vare serveret på et sølvfad, det kan næppe gøres bedre. Tillykke til de dygtige danske ægyptologer og arkæologer, der har frembragt dette fine værk. Det gør dansk ægyptologi stor ære, at dens forskere ikke lukker sig inde i elfenbenstårne, men rundhåndet deler ud af deres store viden. Og tillykke til redaktionen og forlaget, der har skabt en fornem ramme om helheden.

Mogens Jørgensen